

ДВІ МІДЯНІ ПОСУДИНИ З ЧЕРКАЩИНИ.

Сильвестр Магура.

З цінних речей, що надійшли до Всеукраїнського Історичного музею ім. Т. Шевченка в Києві протягом 1927 року, треба відзначити дві великі мідяні посудини. Є відомості, що їх знайшов Іван Кириченко восени 1926 р., очевидно, на місці розораної могили над берегом річки Жаботинки, на Тарасовій горі біля с. Жаботина на Черкащині.

Формою й технікою вироблення ці обидві речі цілком то-тожні, тільки одна з них трошки більша (табл. IV фотозн. 1) і краще збереглася.

Більша посудина (інв. № 35951) заввишки 0,365 м. Корпус її від денця поволі поширюється і в горішній частині вичеревка вона має найбільший діаметр, а саме 0,34 м. Угорі вичеревок звужується й переходить у плечі, а вище йде вінце. Корпус посудини зроблено з трьох листів мідяної бляхи, з'єднаних мідяними заклепками. Мідяна бляха завтовшки близько одного міліметра.

Денце зроблено складним способом. З одного шматка міді виклепано мисочку з високими стінками, що лише трохи відхиляються назовні. Долішню частину вичеревка вставлено в цю мисочку і з'єднано мідяними заклепками. Таким чином стінки мисочки переходять у вичеревок. Денце трохи угнуто в середину посудини; діаметр денця 0,14 м.; стінки мисочки заввишки близько 0,05 м., край стінок нерівні.

Вінце виразно визначене, воно високе й поширене догори. По краю вінця мідяну бляху загнуто на зовнішню поверхню його і зроблено вузький рубець. Діаметр вінця вгорі близько 0,30 м., височина його 0,05 м.

В горішній частині вичеревка з двох боків є вуха переносити посудину. Кожне вухо вгорі оздоблене двома наче звірячими стилізованими вушками (табл. IV, фотозн. 2). Вуха вилито з міді; поверхня в них нерівна й має рубці, що утворилися при виливанні. Вуха з одного боку посудини масивніше, ніж з другого. На вухах вище середини з зовнішнього боку є дірочки, які виникли, очевидно, на місці ливників.

В дірку одного вуха проходить дротина в середину догори приблизно на 0,035 м., а донизу зовсім не входить. У дірочку другого вуха догори й донизу дротина входить лише на декілька міліметрів.

Вуха не однакові на довжину; одно завдовжки 0,144 м., а друге—0,136 м., маленькі вушка заввишки близько 0,02 м.

Всередині посуду на стінках проти долішнього та горішнього кінців кожного вуха є закріпки; вони крізь дірки в стінках з'єднуються з кінцями вух і тримають їх на корпусі (табл. IV, фотоzn. 3). Закріпки формою наближаються до півкулі й подібні до великих заклепок, але на них не помітно слідів від ударів молотка й, очевидно, заклепками назвати їх не можна. На поверхні вони мають рубці, а по краях заливи, які виникають при виливанні, коли розтоплений метал виходить із форми через щілини. Долішні закріпки мають великі заливи, що відстають від стінок посуду, а горішні акуратно зроблені і мають лише невеличкі заливи ¹⁾. Діаметр долішніх закріпок близько 0,035 м. (без заливів), а діаметр горішніх—близько 0,04 м.

Стінки посудини за старих часів були пошкоджені з двох боків на вичеревку і їх полагоджено. В тому місці, де були дірки, бляху очевидно добре розклепали, а після того, як розклепані краї зайшли один за один і затулили дірку, їх з'єднали заклепка. З одного боку вичеревка є одна така заклепка а з другого сім. Посудина трошки погнута й деформована. Поверхня її патинізована лише частково. Вага посудини—3,658 кілограми.

Друга посудина (інв. № 35950), як уже згадувалося, однакова формою й технікою вироблення, як і перша, але трохи гірше збереглася й менша розміром. Височина її—0,35 м., а найбільший діаметр вичеревка—0,31 м. Зроблена вона з мідяної бляхи, яка завтовшки близько одного міліметра.

З одного боку на вичеревку на зовнішній поверхні є дві великі латки з мідяної бляхи і з другого боку в долішній частині вичеревка є теж дві менші, майже прямокутні латки. Ці латки прибито мідяними заклепками. Вичеревок погнутий і в ньому є декілька дірочок, одна з них чималенька.

¹⁾ Щоб в'яснити, яким способом прикріплено вуха до корпусу на одній і другій посудині, довелося звернутися до фахівців-інженерів та до майстрів-ливарників; вони уважно розглянули ці речі. На їхню думку, вуха вилито безпосередньо на посуді. Очевидно робили дірки в стінках посуду в тих місцях, де прикріплюються вуха, клали посудину на бік, пристосовували на ній форму, а знизу з середини посудини дірки затуляли формочками для виливання закріпок. Після того в форму наливали розтоплений метал, і він через дірки в стінках посудини проходив у середину її і заповнював також формочки для закріпок. Таким способом вуха виливалося й одразу прикріплювалося до посудини.

Денце зроблено таким самим способом як і в першій посудині, але за старих часів, очевидно, від користування воно було по краях пошкоджене і його полагодили. В одному місці прибито заклепками латку з мідяної бляхи, що зовні вкриває частину стінки мисочки й частину денця, а в двох місцях по краю денце залито міддю. Тепер денце трохи втиснене в середину посудини, і край його не пристають добре до стінок. Стінки посуду знизу коло денця, там де воно зовсім відстало, з одного боку підігнуті нерівномірно до середини. Діаметр денця—0,125 м., а височина стінок мисочки коло денця в непошкоджених місцях—0,042 м.

Вінце погнуте і з одного боку трохи зрізане. Мідяна бляха по краю вінця в тих місцях, що не пошкоджені, загнута до зовнішньої поверхні, і там є тоненький рубець. Вінце в непошкодженій частині заввишки 0,052 м., а діаметр вінця вгорі—близько 0,27 м.

Вуха довші, ніж у першій посудині. Поверхня в них нерівна з заливами й рубцями, що утворилися при виливанні. Прикріплені вони до вичеревка таким самим способом, як вуха першої посудини. Закріпки (в середині посудини), що тримають вуха, неправильної форми з нерівною поверхнею та з заливами. Діаметр закріпок—близько 0,03 м. (без заливів). Довжина одного вуха—0,154 м., а другого—0,156 м., вгорі кожне вухо має теж по два невеличких наче звірячих стилізованих вушка. Вони більші й масивніші від вушок, що є на вухах першої посудини, ширше розміщені одно від одного і вздовж задньої поверхні мають ребро. Заввишки вони більше 0,03 м.

На поверхні зовнішнього боку вух вище середини є по одній гульці, які утворилися, очевидно, на місці ливника. Діаметр їх—близько 0,009 м. На вухах першої посудини, як уже згадувалося, є дірочки на тому самому місці, де у другій гульки.

Посудина в багатьох місцях погнута й деформована. Поверхня її, як і першої, частково патинізована. Вага посудини 3,318 кілограмів.

Треба гадати, що ці обидві посудини належать до гальштатського типу.

Табл. IV.

Фото 1. Мідяна посудина з околиці с. Жаботина на Черкащині.

Фото 2. Деталь. Вухо посудини.

Фото 3. Деталь. Закріпки вуха посудини.

